

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné politiky a náměstka pro řízení sekce zaměstnanosti a nepojistných sociálních dávek č. 16/2017

Věc: Výklad ke sjednocení aplikace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v některých otázkách nároku na dávky pěstounské péče a jejich výplaty

Určeno pro: Úřad práce České republiky
Odbor odvolání a správních činností nepojistných dávek
MPSV

Účinnost od: 1. listopadu 2017

Vypracoval: Odbor ochrany práv dětí

Č. j.: MPSV-2017/134041-23

Počet stran: 19

Zpracovatel: Mgr. Hana Jamrichová
zastupující ředitelka odboru ochrany práv dětí

Dne: 5. října 2017

Schválil:

Mgr. Zuzana Jentschke Stócklová
náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné
politiky

JUDr. Jiří Vaňásek
náměstek pro řízení sekce zaměstnanosti a nepojistných
sociálních dávek

Dne:

9. října 2017

Za účelem sjednocení postupů krajských poboček a pobočky pro hlavní město Prahu Úřadu práce České republiky a Odboru odvolání a správních činností nepojistných dávek MPSV:

1. Vydávám

Instrukci ke sjednocení aplikace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v některých otázkách nároku na dávky péstounské péče a jejich výplaty, která nabývá účinnost od 1. listopadu 2017. Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné politiky č. 1/2016 k dávám péstounské péče tímto není dotčena.

2. Ukládám

Úřadu práce České republiky a Odboru odvolání a správních činností nepojistných dávek MPSV zajistit realizaci plnění povinností vyplývajících z této instrukce.

Instrukce nabývá účinnosti dnem 1. listopadu 2017.

Mgr. Zuzana Jentschke Stöcklová
náměstkyně pro řízení sekce sociální
a rodinné politiky

JUDr. Jiří Vaňásek
náměstek pro řízení sekce zaměstnanosti
a nepojistných sociálních dávek

Článek I.

Problematika § 47q odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSPOD“) – Změna nároku na dávku pěstounské péče

Ustanovení § 47q odst. 3 písm. a) a b) ZSPOD se týká změny rozhodných skutečností pro nárok na dávky pěstounské péče, které mají vliv na výši opakovaných dávek pěstounské péče, ale zároveň nemají za následek úplný zánik nároku na dávky. Ustanovení § 47q odst. 3 písm. c) ZSPOD dopadá na situace, kdy zaniká nárok na dávku pěstounské péče nebo nárok na její výplatu a krajská pobočka Úřadu práce České republiky (ÚP ČR) dávku odnímá či zastavuje její výplatu.

Změna rozhodných skutečností majících vliv na dávky pěstounské péče se může týkat zdravotního stavu svěřeného dítěte, jeho věku v případě příspěvku na úhradu potřeb dítěte, počtu dětí svěřených do péče osoby pečující v případě odměny pěstouna,

a dále např. nezaopatřenosti dítěte, resp. zletilého dítěte.

§ 47q odst. 3 ZSPOD: Změna nároku na dávku pěstounské péče

Změní-li se v období, na něž byla dávka pěstounské péče přiznána, skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku pěstounské péče nebo její výši, posoudí se nově nárok na dávku pěstounské péče nebo její výši ke dni, ke kterému k takové změně došlo a dávka pěstounské péče se

a) přizná, vyplatí nebo se její výše zvýší, od prvního dne kalendářního měsíce, ve kterém tato změna nastala,

b) sníží, od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí o snížení dávky pěstounské péče,

c) odejme nebo se její výplata zastaví od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž byla dávka pěstounské péče vyplacena.

Ustanovení § 47z zůstává nedotčeno.

A.) Postup podle § 47q odst. 3 písm. a) ZSPOD při zvyšování dávek pěstounské péče v případě změny rozhodných skutečností.

Toto ustanovení nečiní v praxi větší problémy. Jde např. o situaci kdy je do péče osoby pečující, která již má v pěstounské péči jedno dítě, svěřeno další dítě. Dnem vykonatelnosti soudního rozhodnutí o svěřeni nezletilého dítěte do péče osoby pečující (např. 20. 11. 2016) vzniká nárok na vyšší odměnu pěstouna, odměna je ve vyšší výši vyplacena za celý měsíc (v uvedeném případě za celý listopad 2016). Krajská pobočka ÚP ČR vydává správní rozhodnutí o zvýšení dávky pěstounské péče podle § 47q odst. 3 písm. a) ZSPOD a případně o doplatku na dávce. Pokud není správní řízení o doplatku na dávce zahájeno spolu se zahájením řízení o změně výše dávky, je krajská pobočka ÚP ČR povinna zahájit z moci úřední řízení o doplatku na dávce podle § 46 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů (SŘ) a § 47v odst. 3 ZSPOD. Oznámení o zahájení správního řízení bude obsahovat poučení dle § 36 SŘ a po uplynutí lhůty stanovené pro vyjádření účastníka řízení (minimálně 5 pracovních dnů) bude vydáno rozhodnutí o doplatku na dávce.

V případě změny věku dítěte v pěstounské péči, který je rozhodný pro výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte, zahájí krajská pobočka ÚP ČR řízení o změně výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte podle § 46 odst. 1 a § 47v odst. 3 ZSPOD. V případě, že oprávněné dítě dosáhne věku 18 let, je třeba v rámci řízení o změně výše dávky přezkoumat, zda jsou splněny podmínky pro zachování nároku dítěte na příspěvek na úhradu potřeb dítěte stanovené v § 47f odst. 2 ZSPOD,

tj. zda trvá nezaopatřenost zletilého dítěte podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění (zákon o SSP) a zda zletilé nezaopatřené dítě vede i nadále společnou domácnost s osobou, která byla do nabytí zletilosti pěstounem nebo poručníkem dítěte. V ostatních případech změny věku dítěte, tj. při dosažení věku 6 let nebo 12 let, je možné v řízení o změně výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte postupovat zjednodušeným způsobem, neboť je nepochybné, že u dětí ve věku 6 let nebo 12 let je splněna podmínka jejich nezaopatřenosti ve smyslu § 11 odst. 1 zákona o SSP. Vzhledem k tomu

není zpravidla nutné provádět v tomto řízení žádné další dokazování. V souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti postupu správních orgánů podle § 6 SŘ zašle příslušná krajská pobočka ÚP ČR osobě odpovědné za výchovu dítěte, která oprávněně dítě v řízení zastupuje, oznámení o zahájení řízení z moci úřední podle § 46 odst. 1 SŘ, ve spojení s § 47v odst. 3 ZSPOD . Oznámení o zahájení řízení ve věci zvýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte z důvodu změny věku dítěte není třeba doručovat do vlastních rukou (viz § 19 odst. 4 SŘ *a contrario*), ale postačuje doručení oznámení doporučeně s dodejkou podle § 19 odst. 6 SŘ.¹ V rámci oznámení o zahájení řízení z moci úřední poskytne krajská pobočka ÚP ČR zástupci účastníka řízení přiměřené poučení o právech účastníka řízení v souladu s § 4 odst. 2 SŘ, zejména o právu činit v řízení návrhy, právu na informace o řízení, právu vyjádřit se před vydáním rozhodnutí k podkladům pro rozhodnutí a právu nahlížet do spisu podle § 36 odst. 1, 2, 3 a § 38 SŘ. V zájmu urychlení řízení a s ohledem na jeho nesporný předmět je možné zástupci účastníka řízení stanovit minimální lhůtu pro vyjádření se k podkladům pro rozhodnutí, která činí 5 pracovních dnů od doručení oznámení. Po uplynutí této lhůty může krajská pobočka ÚP ČR přistoupit k vydání rozhodnutí o zvýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte tak, aby pokud možno nedošlo k žádnému pozdržení ve výplatě příspěvku. Rozhodnutí však nelze vydat do té doby, než nastane rozhodná skutečnost (dosažení věku dítěte 6, 12, 18 let).

Příklad:

Oprávněné dítě dosáhne věku 6 let dne 15. dubna 2016. Krajská pobočka ÚP ČR zašle dne 10. 4. oznámení o zahájení řízení ve věci zvýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Oznámení je pěstounovi doručeno dne 12. 4., tímto dnem je řízení z moci úřední zahájeno. Dne 18. 4. uplyne pěstounovi lhůta k vyjádření se k podkladům pro rozhodnutí (5 pracovních dnů od doručení

¹ Viz Metodika Ministerstva vnitra k doručování správních písemností prostřednictvím poštovních zásilek: „V případě doručování písemností podle § 19 odst. 6 správního řádu, kdy je třeba, aby bylo doručení doloženo, musí být zajištěn písemný doklad stvrzující, že písemnost byla doručena nebo že poštovní zásilka obsahující písemnost byla dodána, včetně dne, kdy se tak stalo. Ke splnění tohoto požadavku je zapotřebí požádat Českou poštu o službu „DODEJKA“. Dodejka jakožto písemný doklad stvrzující předepsané skutečnosti bude se všemi potřebnými údaji následně vrácena správnímu orgánu.“.

oznámení). Dne 20. 4. vydá krajská pobočka ÚP ČR rozhodnutí o zvýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte a zašle ho pěstounovi doporučenou zásilkou do vlastních rukou adresáta. V měsíci květnu 2016 je příspěvek na úhradu potřeb dítěte náležející za měsíc duben vyplacen již v navýšené částce.

B.) Postup podle § 47q odst. 3 písm. b) ZSPOD při snižování dávek pěstounské péče v případě změny rozhodných skutečností.

V rámci legislativního procesu při přijímání zákona č. 401/2012 Sb., který novelizuje ZSPOD a upravuje nově mj. dávky pěstounské péče, byl promítnut princip ochrany práv nabytých v dobré víře. Nemělo by tedy dojít ke snížení dávek pěstounské péče dříve, než se o snížení příjemce dozví, aby se na nižší výplatu dávek měl možnost připravit a měl možnost přizpůsobit tomu své výdaje a další skutečnosti. Pakliže však dojde k tomu, že dávky byly vypláceny ve vyšší výměře kvůli tomu, že příjemce dávky neoznámil krajské pobočce ÚP ČR skutečnosti rozhodné pro výši dávky (např. ukončení nezaopatřenosti, ukončení pěstounské péče apod.), je namístě použít ustanovení § 47z ZSPOD a vyčíslit přeplatek.

Ze znění ustanovení § 47q odst. 3 písm. b) ZSPOD vyplývá, že při změně skutečností rozhodných pro nárok na dávku pěstounské péče nebo její výši, **se nově posoudí nárok nebo výše této dávky ke dni, ke kterému k takové změně došlo a dávka pěstounské péče se sníží od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí o snížení dávky pěstounské péče.** Rozhodnutí je dle § 71 odst. 2 písm. a) SŘ vydáno předáním stejnopisu písemného vyhotovení rozhodnutí k doručení (vypravení rozhodnutí).

Je patrné, že ustanovení § 47q odst. 3 písm. b) ZSPOD rozlišuje **dvě skutečnosti kumulativně**, tj. **konkrétní den, ke kterému došlo ke změně výše dávky pěstounské péče a konkrétní den, od kterého se výše dávky pěstounské péče sníží.**

O snížení dávky pěstounské péče je nezbytné rozhodnout výrokově tak, aby se dávka pěstounské péče snížila dle gramatického výkladu tohoto ustanovení od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci,

ve kterém bylo vydáno rozhodnutí o snížení dávky pěstounské péče, ovšem současně s uvedením té skutečnosti, že k prvnímu dni kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém došlo ke změně rozhodných skutečností ovlivňujících nárok na dávku a její výši, došlo ke změně nároku na výši přiznané dávky pěstounské péče. Konkrétní den změny rozhodných skutečností ovlivňujících nárok na dávku pěstounské péče a její výši bude uveden v odůvodnění rozhodnutí.

Příklad 1:

Odměna pěstouna je osobou pečující pobírána z důvodu péče o dvě děti v pěstounské péči. U jednoho již zletilého dítěte skončila nezaopatřenost 31. 8. 2016, skončení nezaopatřenosti je oznámeno v zákonem stanovené lhůtě např. 5. 9. 2016. Rozhodnutí o snížení odměny pěstouna je vydáno v září 2016. Výrok rozhodnutí bude znít tak, že přiznaný nárok na dávku pěstounské péče - odměna pěstouna se snižuje na 8 000 Kč od 1. 10. 2016 s tím, že ke změně výše nároku na dávku pěstounské péče - odměna pěstouna došlo ke dni 1. 9. 2016.

V uvedeném případě dojde k výplatě odměny pěstouna v částce 12 000 Kč naposledy v měsíci září 2016 za měsíc srpen 2016, kdy osoba pečující pečovala o dvě nezaopatřené děti v pěstounské péči. V měsíci říjnu 2016 se za měsíc září 2016 vyplatí odměna pěstouna ve výši 8 000 Kč, a to v souladu s rozhodnutím o snížení výše odměny pěstouna od 1. 10. 2016 (z důvodu péče o jedno nezaopatřené dítě v pěstounské péči od 1. 9. 2016). Jinými slovy - od 1. 10. 2016, tj. od vydání předmětného rozhodnutí o snížení přiznaného nároku na dávku pěstounské péče - odměna pěstouna již nelze vyplatit (za měsíc září) v původní výši tohoto nároku. Ke vzniku přeplatku tedy nedojde.

V případě nedodržení zákonné oznamovací lhůty by se postupovalo obdobně s tím, že následně by bylo vedeno správní řízení o přeplatku na dávce (viz níže).

Příklad 2:

Odměna pěstouna náleží osobě pečující z důvodu péče o dvě děti v pěstounské péči, u jednoho zletilého dítěte skončila nezaopatřenost 15. 3. 2016 vyloučením ze studia, skončení nezaopatřenosti není oznámeno v zákonem stanovené lhůtě, ale správní orgán tuto skutečnost zjistí ze své úřední činnosti až 15. 9. 2016 (po výplatě za měsíc srpen 2016).

Rozhodnutí o snížení odměny pěstouna je vydáno v září 2016. Výrok rozhodnutí bude znít tak, že přiznaný nárok na dávku pěstounské péče odměna pěstouna se snižuje na 8 000 Kč od 1. 10. 2016 s tím, že ke změně výše nároku na dávku pěstounské péče odměna pěstouna došlo ke dni 1. 4. 2016. Konkrétní den změny rozhodných skutečností ovlivňujících nárok na dávku pěstounské péče a její výši, tj. 15. 3. 2016 (od tohoto data skončila nezaopatřenost), bude uveden v odůvodnění rozhodnutí.

V uvedeném případě došlo k výplatě odměny pěstouna v částce 12 000 Kč naposledy v měsíci září 2016 za měsíc srpen 2016, přičemž dávka odměna pěstouna ve vyšší výši již od 1. 4. 2016 nenáležela (*viz ustanovení § 47p odst. 3 písm. b) zákona ve vztahu k nároku na odměnu pěstouna za měsíc březen 2016 – pokud jsou splněny podmínky vzniku nároku na dávku pěstounské péče po část kalendářního měsíce v nižší výměře a po část tohoto kalendářního měsíce ve vyšší výměře, náleží za kalendářní měsíc dávka pěstounské péče ve vyšší výměře*), proto je třeba **zahájit řízení o povinnosti vrátit přeplatek na dávce** za období od 1. 4. do 31. 8. 2016 (vypláceno v květnu, červnu, červenci, srpnu a září 2016).

Změnou skutečností rozhodných pro nárok na dávku a její výši je také **změna zdravotního stavu dítěte v pěstounské péči**. Situaci, kdy končí platnost posudku o zdravotním stavu dítěte, explicitně řeší Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné politiky č. 1/2016 MPSV ČR na str. 4 a 5 v případě příspěvku na úhradu potřeb dítěte a str. 8 u odměny pěstouna, a to na základě metodické instrukce Generálního ředitelství ÚP ČR (Sdělení vedoucí oddělení

pěstounských dávek č. 18/2014 ze dne 25. 9. 2014), který byl schválen v souladu s pokynem MPSV a na základě stanoviska Veřejného ochránce práv. Aplikuje se zde **odchylný postup**, než je uvedeno výše, a po dobu probíhajícího řízení o posouzení zdravotního stavu dítěte má ÚP ČR za to, že nárok na odměnu pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte trvá ve zvýšené výměře. V systému lze vygenerovat seznam posudků před ukončením platnosti posudku o zdravotním stavu dítěte s tím, že je třeba, aby kontaktní pracoviště krajské pobočky ÚP ČR u příslušné okresní správy sociálního zabezpečení požádalo o nový posudek o zdravotním stavu tak, aby na sebe posudky v ideálním případě časově navazovaly.

Skončení platnosti posudku o zdravotním stavu je sice změnou skutečností rozhodných pro výši dávek pěstounské péče, v tomto případě však postupují krajské pobočky ÚP ČR tak, že po skončení platnosti posudku o určení stupně závislosti dítěte na péči jiné fyzické osoby pokračují i nadále ve výplatě příspěvku na úhradu potřeb dítěte a odměny pěstouna ve zvýšené výměře podle § 47f odst. 4 a § 47j odst. 1 písm. c) bod 2 ZSPOD až do doby, než je vypracován a předložen nový posudek ohledně stupně závislosti. Jestliže je podle nového posudku určen nižší nebo žádný stupeň závislosti dítěte na péči jiné fyzické osoby, vydá krajská pobočka ÚP ČR rozhodnutí o snížení dávky pěstounské péče podle § 47q odst. 3 písm. b) ZSPOD. Je-li naopak určen vyšší stupeň závislosti, rozhodne krajská pobočka ÚP ČR o zvýšení dávky a dávka se zpětně doplatí již od prvního dne kalendářního měsíce, od kterého je v platnosti nový posudek.

C.) Postup podle § 47q odst. 3 písm. c) ZSPOD při odejmutí nebo zastavení výplaty dávek pěstounské péče v případě změny rozhodných skutečností.

V případě změny rozhodných skutečností, které mají za následek zánik nároku na dávku či zánik nároku na výplatu dávek pěstounské péče, opět rozlišujeme dvě skutečnosti kumulativně, tj. konkrétní den, ke kterému došlo ke změně skutečností rozhodných pro nárok na dávku pěstounské péče a konkrétní den, od kterého se dávka pěstounské péče odejme nebo se její výplata zastaví.

Příklad:

Nárok na dávku pěstounské péče příspěvek na úhradu potřeb dítěte zanikl dne 31. 8. 2016 z důvodu skončení nezaopatřenosti oprávněné osoby. O této skutečnosti se správní orgán dozvěděl v září 2016, přičemž k poslední výplatě dávky došlo rovněž v měsíci září 2016 (výplata nároku za měsíc srpen 2016), příspěvek

na úhradu potřeb dítěte se odejme dle gramatického výkladu od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž byla dávka pěstounské péče vyplacena, tedy od 1. 10. 2016, protože nárok na dávku zanikl ke dni 31. 8. 2016.

Nárok na vyplacení dávky pěstounské péče příspěvek na úhradu potřeb dítěte za měsíc září 2016 nevzniká a k neoprávněné výplatě dávky za tento měsíc tak nedojde.

K rozhodnutí o **zastavení výplaty** dávky odměna pěstouna podle § 47q odst. 3 písm. c) ZSPOD přistoupí krajská pobočka ÚP ČR v situaci, kdy pracovní neschopnost osoby pečující nebo osoby v evidenci trvá i po skončení kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž dočasná pracovní neschopnost vznikla podle §47j odst. 4 ZSPOD. V těchto případech osoba pečující nebo osoba v evidenci nadále splňuje podmínky nároku na dávku, ale nesplňuje podmínky nároku na výplatu dávky, a to z důvodu pobírání nemocenského.

Článek II.

Svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu předběžným opatřením soudu podle § 74, § 76 odst. 1, § 102 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (OSŘ) a nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Soud může svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD) pouze osobě v evidenci (tedy osobě, která je krajským úřadem zařazena do evidence osob,

kteře mohou vykonávat PPPD). Do PPPD může být dítě na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) svěřeno soudem při splnění podmínek daných § 27a odst. 7 ZSPOD meritorním rozhodnutím, případně za splnění podmínek § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (z.ř.s.) předběžným opatřením (tzv. rychlé předběžné opatření). Návrh zde vždy podává OSPOD,

když zhodnotí vhodnost PPPD pro konkrétní dítě a kontaktuje vhodné osoby zařazené v evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD, zda mají volnou kapacitu a dítě

by mohly přijmout do péče, případně zda jsou splněny podmínky § 27a odst. 7 ZSPOD.

K podání návrhu na vydání tzv. pomalého předběžného opatření podle § 74 a § 76 OSŘ nemá však OSPOD oprávnění. Výčet návrhových oprávnění OSPOD, jak vyplývají z § 14 odst. 1, § 16 a § 28 věta poslední ZSPOD je taxativní a nelze ho rozšiřovat výkladem. Z praxe však víme, že některé soudy přijímají návrhy OSPOD na vydání tzv. pomalých předběžných opatření např. na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Pokud však již soud rozhodl, musí být jeho rozhodnutí respektováno.

Rozhodl-li soud o svěřeni dítěte do péče pěstounů na přechodnou dobu, bude příspěvek na úhradu potřeb dítěte náležet při splnění těchto zákonných podmínek podle § 27a odst. 7 ZSPOD:

- 1) návrh na svěřeni dítěte do PPPD podal příslušný OSPOD (obecní úřad obce s rozšířenou působností),
- 2) dítě je svěřeno osobám, které vede krajský úřad jako osoby v evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD a
- 3) ve výroku rozhodnutí soudu je výslovně uvedeno, že se dítě svěruje do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Mohlo by také dojít k situaci, že soud zamítne návrh OSPOD na vydání předběžného opatření podle § 452 z.ř.s., protože neshledá podmínky pro jeho vydání (v praxi např. je-li novorozenec opuštěn matkou v porodnici, argumentují soudy tím, že je řádná péče o dítě zajištěna apod.), avšak na základě informace OSPOD soud sám z moci

úřední vydá předběžné opatření podle § 74, 76 odst. 1 písm. e) OSŘ, a dítě svěří do PPPD.

Každopádně pokud dojde k situaci, že soud – ačkoli by se tak dít nemělo – rozhodne o svěření dítěte do PPPD „pomalým“ předběžným opatřením i bez návrhu příslušného OSPOD nebo na návrh jiné osoby, **příspěvek na úhradu potřeb dítěte by měl být přiznán od vykonatelnosti „pomalého“ předběžného opatření** (k vykonatelnosti „pomalých“ předběžných opatření viz Instrukce náměstkyně č. 1/2016 str. 17 a 18), pokud jsou splněny zákonné podmínky uvedené výše pod body 2) a 3), tj. **rozhodnutím soudu je dítě svěřeno do PPPD osobě v evidenci**. Výrok takového pravomocného rozhodnutí soudu je pro všechny správní orgány a jiné orgány závazný v souladu s § 159a odst. 3 OSŘ. U osob v evidenci přitom nemusí být splněna podmínka podání návrhu na zahájení řízení o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu před vydáním předběžného opatření, neboť zde je zřejmé, že soud svěřuje dítě zájemcům o pěstounskou péči, resp. osobám/osobě v evidenci (zní-li výrok, že se dítě svěřuje do PPPD).

Předběžné opatření soudu nařízené podle § 74, § 76 odst. 1 nebo § 102 OSŘ **zaniká**

- uplynutím doby jeho trvání, která byla určena ve výroku předběžného opatření (např. u předběžného opatření o svěření dítěte do předpěstounské péče, kdy je soud povinen určit dobu trvání předpěstounské péče podle § 963 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění - OZ),
 - pravomocným rozhodnutím soudu o zamítnutí návrhu ve věci samé (např. zamítnutím návrhu na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu),
 - uplynutím doby 15 dnů od vykonatelnosti rozhodnutí soudu, kterým bylo vyhověno návrhu ve věci samé,
 - vykonatelným rozhodnutím soudu, kterým bylo předběžné opatření zrušeno,
- a to v souladu s § 77 odst. 1, 2 OSŘ.

Předběžné opatření soudu nařízené podle § 74 a § 76 odst. 1 OSŘ může zaniknout rovněž uplynutím lhůty, která byla navrhovatelé stanovena pro podání návrhu ve věci samé.

Článek III.

Výplata příspěvku na úhradu potřeb dítěte při změně osoby pečující/osoby v evidenci

Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální a rodinné politiky č. 1/2016 upravuje na str. 25 a 26 výplatu příspěvku na úhradu potřeb dítěte, pokud dojde k novému rozhodnutí ohledně péče o nezletilého a změnu osoby, které je dítě svěřeno do péče. V zásadě platí, že pokud je dítě z péče osoby pečující nebo osoby v evidenci svěřeno jiné osobě pečující nebo případně osobě v evidenci, trvá nárok na výplatu příspěvku na úhradu potřeb dítěte z titulu svěřeni do původní pěstounské péče, avšak dochází ke změně příjemce dávky na osobu pečující/v evidenci, která má dítě na základě vykonatelného soudního rozhodnutí aktuálně v péči. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je nárokem nezletilého dítěte, příjemcem příspěvku je místo něj osoba pečující/v evidenci, která jej má aktuálně v péči (viz § 47u odst. 1 ZSPOD). Vzhledem k tomu,

že příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen zpětně (měsíc pozadu), **může nastat situace, že příjemcem dávky bude nová osoba pečující/v evidenci, ačkoli v měsíci, za který je příspěvek vyplácen, bylo dítě v péči původního pěstouna či pěstouna na přechodnou dobu.**

Příklad: Dítě předáno na základě vykonatelného předběžného opatření z pěstounské péče na přechodnou dobu dne 15. 7. 2016 do dlouhodobé pěstounské péče. Příspěvek na úhradu potřeb za měsíc červenec 2016 se v plné výši vyplatí pěstounovi, který dítě převzal dne 15. 7. 2016 do své péče.

Objevují se podněty a reakce zejména ze strany pěstounů na přechodnou dobu, kteří předávají dítě do dlouhodobé pěstounské péče, že „přišli“ o příspěvek na úhradu potřeb dítěte za měsíc, ve kterém došlo k předání dítěte, ačkoli o dítě ještě (často i převážnou část měsíce) pečovali. K uvedenému je třeba poznamenat, že se setkáváme i s opačnými případy, kdy je dítě na „návštěvě“ u budoucích dlouhodobých pěstounů nebo i budoucích osvojitelů např. v rámci procesu předávání dítěte

a vytváření vazby s novými pečovateli, tudíž osobám v evidenci, které mají dítě stále svěřeno do péče, náklady nevznikají, příspěvek na úhradu potřeb je ale i přesto vyplácen. Stejně tak je o dítě svěřené do pěstounské péče či do pěstounské péče

na přechodnou dobu pečováno jen po část kalendářního měsíce při převzetí dítěte, ale příspěvek na úhradu potřeb je vyplacen za celý měsíc (byť by soudní rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu či pěstounské péče nabylo vykonatelnosti a dítě bylo do rodiny převzato poslední den v měsíci).

Pokud je dítě z péče osoby pečující/v evidenci na základě vykonatelného rozhodnutí předáváno **do péče budoucím osvojitelům, rodičům či jiným příbuzným nebo do ústavní péče, tak nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte zaniká vykonatelností takového rozhodnutí.** Jelikož příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen zpětně, dochází k situaci, že dávka je vyplacena osobě pečující/v evidenci, ačkoli dítě již v měsíci výplaty v péči nemá.

Příklad: Dítě předáno z péče osoby v evidenci na základě vykonatelného soudního rozhodnutí do péče budoucích osvojitelů dne 3. 7. 2016. K tomuto datu zaniká nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, dávka za měsíc červenec 2016 se v srpnu v plné výši vyplatí osobě v evidenci.

Krajská pobočka ÚP ČR se vždy řídí vykonatelností soudního rozhodnutí o svěřeni dítěte z péče osoby pečující/v evidenci do péče jiné osoby pečující/v evidenci či do péče jiné (třetí) osoby či zařízení. Při rozhodování o změně příspěvku na úhradu potřeb dítěte nelze vycházet z data faktického předání dítěte. **K faktickému předání dítěte by mělo dojít na základě vykonatelného soudního rozhodnutí,**

neboť osoba pečující/v evidenci pak již přestává být osobou odpovědnou za výchovu dítěte a setrvání dítěte v její faktické péči je protiprávním stavem. Jediným objektivně zjištělným stavem, ze kterého musí být vycházeno, je vykonatelnost soudního rozhodnutí. Pro účely dávek pěstounské péče nelze akceptovat různé „předávací protokoly“ ohledně předávání dítěte, se kterými se lze setkat, když se datum vykonatelnosti soudního rozhodnutí a datum faktického předání dítěte liší. Takový postup není umožněn ani u jiných dávek souvisejících s převzetím dítěte do náhradní rodinné péče – např. peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek apod.

Příklad: Nezletilá se nacházela v pěstounské péči na přechodnou dobu a soudním rozhodnutím vykonatelným dne 20. 8. 2016 byla svěřena do péče budoucích

osvojitelů. K faktickému předání nezletilé však došlo až 15. 9. 2016. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte zaniká ke dni 20. 8. 2016, osobě v evidenci bude vyplacen naposledy za měsíc srpen 2016, a to v plné výši. To, že se dítě fakticky nacházelo u pěstounů na přechodnou dobu až do 15. 9. 2016, nemá na trvání nároku na dávku vliv.

V případech nesouladu faktické péče o dítě s výplatou příspěvku na úhradu potřeb dítěte lze doporučit **finanční vyrovnání mezi pečovateli**. Pokud je tedy dítě svěřené do pěstounské péče či pěstounské péče na přechodnou dobu např. na návštěvě u budoucích osvojitelů či v biologické rodině, měly by osoby pečující/v evidenci poskytnout přiměřenou částku z příspěvku na úhradu potřeb dítěte na zajištění péče o dítě tomu, u koho se dítě fakticky nachází. Obdobně by nové osoby pečující/v evidenci měly poskytnout přiměřenou částku příspěvku na úhradu potřeb dítěte původnímu pečovateli za dny, kdy o dítě v souladu s právním stavem fakticky pečoval, je-li nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte zachován a vyplácen již novým pečovateli. Je třeba zajistit naplnění účelu této dávky, která je náhradou za výživné pro dítě v pěstounské péči.

V některých případech je možné odkázat též na úpravu bezdůvodného obohacení podle § 2991 OZ. Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám (péče o svěřené dítě). Např. by mohlo bezdůvodné obohacení vzniknout u nových osob pečujících, které po vykonatelnosti soudního rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče nepřevzaly faktickou péči o dítě (z důvodu nemoci či dovybavení domácnosti pro dítě), nárok na dávky pěstounské péče jim ale vzniká, ačkoli o dítě fakticky pečuje původní pěstoun či pěstoun na přechodnou dobu.

Článek IV.

Osobně pečující poručník

Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti

zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost (viz § 928 OZ). Poručník je povinen a oprávněn o dítě osobně pečovat přímo ze zákona stejně jako rodiče, a to i když mu soud v rozsudku o poručenství povinnost a právo péče o dítě výslovně neupraví. **Poručníka je proto třeba vždy považovat za osobně pečujícího poručníka a tudíž za osobu pečující podle § 4a písm. b) bod 4 ZSPOD, s výjimkou případů, kdy:**

1. je rozhodnutím soudu dítě svěřeno do péče jiné fyzické osoby nebo do náhradní péče zařízení, nebo
2. dítě má nezletilého rodiče, u kterého soud nerozhodl o pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě (§ 868 odst. 1 OZ), nebo
3. dítě má rodiče omezeného ve svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti, u kterého soud rozhodl o zachování povinnosti a práva péče o dítě (§ 868 odst. 2 OZ).

Je-li poručníkem člověk, který o dítě osobně pečuje tak, jako by mu bylo dítě svěřeno trvale do péče, náleží mu hmotné zabezpečení jako pěstounovi (§ 939 OZ). Jde tedy o případy, kdy je poručník osobou naplňující nejen požadavky stran právní ochrany dítěte, ale i stran faktické a fyzické péče o dítě, a není zde jiná osoba, která by o dítě (také) ze zákona pečovala.

K bodu 1 – Mohou nastat situace, kdy dítě nemá žádného z rodičů, který by vůči němu vykonával rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, proto je mu soudem ustanoven poručník, avšak osobní péči vykonává na základě soudního rozhodnutí jiná osoba či ústavní zařízení. Poručník tedy plní ostatní práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou osobní péče (obecné zastupování nezletilého dítěte, správa jeho jmění apod.). V takovém případě nejde o osobně pečujícího poručníka a na dávky pěstounské péče nárok nevzniká.

Jelikož má poručník stejné povinnosti a práva jako rodiče, s výjimkou vyživovací povinnosti, vztahuje se na něj rovněž právo rodiče pověřit péčí o dítě, jeho výchovou nebo dohledem nad dítětem jinou osobu v nezbytném rozsahu podle § 881 OZ, pokud by se nejednalo o trvalé předání poručence do péče jiné osoby. Pokud by tedy osobní péči o dítě vykonávala osoba odlišná od poručníka na základě jeho žádosti/s

jeho souhlasem, bylo by nutné i zde nárok na dávky pěstounské péče uznat (např. poručníkem je ustanoven zletilý sourozenec, s jehož souhlasem se nezletilý sourozenec nachází u babičky, protože poručník studuje a přebývá částečně na koleji v jiném městě). Je třeba i v tomto případě mít vždy na zřeteli, že poručník nesmí spotřebovat dávky pěstounské péče, resp. příspěvek na úhradu potřeb dítěte, pro sebe, musí ho využít v souladu s účelem této dávky na úhradu stravy, ošacení, školních pomůcek atd. pro dítě.

K bodu 2 – Ustanovení § 868 odst. 1 OZ říká, že „*Výkon rodičovské odpovědnosti nezletilého rodiče, který dříve přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství nenabyl plné svéprávnosti, je až do doby, kdy nabude plnou svéprávnost, pozastaven; to neplatí o výkonu povinnosti a práva péče o dítě, ledaže soud vzhledem k osobě rodiče rozhodne, že výkon také této povinnosti a tohoto práva se pozastavuje až do doby, kdy rodič nabude plnou svéprávnost.*“ **Má se tedy za to, že nezletilý rodič má automaticky právo a povinnost osobně o své dítě pečovat, pokud soud nerozhodne jinak.** Jak uvádí důvodová zpráva k tomuto ustanovení OZ „obvykle totiž rodič blíží se věkem hranici zletilosti, je dobře schopen poskytovat fyzickou

i psychickou osobní péči svému dítěti, bez ohledu na to, zda je matkou nebo otcem (jedná se totiž zpravidla o dobu dost krátkou, pro malé dítě ale velmi významnou, a to jak z hlediska psychických a sociálních vazeb, tak i z hlediska zdravotního). Je ovšem možné, že rodič výjimečně výkonu povinnosti a práva péče o dítě schopen nebude, a tu soud může rozhodnout, že se i výkon povinnosti a práva péče pozastavuje až do doby nabytí plné svéprávnosti.“

V praxi bývá dítěti nezletilého rodiče ustanoven poručníkem většinou jeho prarodič (rodič nezletilé matky či otce). Prarodič samozřejmě s péčí o dítě nezletilému rodiči pomáhá, zejména pokud rodič studuje, avšak nebyla-li nezletilému rodiči soudem povinnost a právo osobní péče o dítě pozastavena, není poručník považován za osobně pečujícího poručníka podle § 4a písm. b) bod 4 ZSPDO, neboť osobní péči vykonává nezletilý rodič dítěte, nárok na dávky pěstounské péče nevzniká. V této souvislosti je třeba upozornit, že podle § 67 odst. 4 zákona o SSP, může o dávky rodičovský příspěvek a porodné žádat nezletilý rodič starší 16 let, a tomuto rodiči jsou dávky také vypláceny.

K bodu 3 – Ustanovení § 868 odst. 2 OZ stanovuje opačný postup oproti prvímu odstavci týkajícímu se nezletilého rodiče. Jde-li o rodiče, jehož svéprávnost byla omezena, tak platí, že po dobu omezení svéprávnosti je výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven. Jde-li ale o situaci, kdy omezení svéprávnosti (zejména vzhledem k důvodům, které k němu vedly) výkonu povinnosti a práva péče nebrání, pak může soud rozhodnout, že se rodiči zachovává výkon povinnosti a práva péče o dítě. Pokud je tedy dítěti ustanoven poručník, ale rodiči omezenému na svéprávnosti je zachováno právo a povinnost o dítě osobně pečovat, není poručník osobně pečujícím podle § 4a písm. b) bod 4 ZSPOD a nárok na dávky pěstounské péče nevzniká.

Seznam použitých zkratk:

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

SŘ – zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

ÚP ČR – Úřad práce České republiky

z.ř.s. – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

ZSPOD – zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů